

Tapagan / roman

Category: Kitapcy, Nukdaýnazar, Romanlar, Sözler

написано kitapcy | 21 январа, 2025

Tapagan / roman TAPAGAN

Birinji kyssa

• ATDA TAPAGANY GÖREN HATAM TAÝ YÖNE BAŞYNY ÝAÝKAP DURMUŞ

Bu dünýäde adamlar däl-de, ynançlar ýaşaýar.

Bu dünýäde adamlar däl-de, ynançlar söýüşýär.

Bu dünýäde ynançlar gürleşýär, ynançlar düşünişýär.

Bu dünýäde ynançlar garpyşýar.

Adamlar – ynançlaryň isleglerini ýerine ýetirijiler.

Ynanç söýgä-de, ýigrenje-de baha kesýär. Ynanjyň kesen gutarnykly bahasy bilen beden herekete gelýär.

Ynançlar asyrlaryň dowamynda adamlary şeýle bir galyba salypdyr welin, başgaça ýaşamak bolýandyram öýdülenok.

Adam görgüli ynanç galybyndan sähel çyksa, ähli kişi oňa geň galýar.

«Bu işi etmek bolmaýar, bu işi etmek gelşiksiz, bu işi etmek gadagan», «Bu eden işiň gowy, bu eden işiň ýaramaz» – ine, adamlar şu ynanç galyplarynyň içinde ýaşaýarlar.

Özem olar şu güne çenli biz örän dogry ýoldan barýarys diýen ynanç bilen ýaşap geldiler. Ertesi şol dogry hasaplan ýollaryny nädogry ýol hasaplap, täze ýol tutundylar, täze ynanç edindiler.

Allatagala her bendesine bir ynanç beripdir. Golagam, çolagam, agsagam, towsagam, akylam, akylsyzam öz ynanç galyplarynyň içinde öz-özlerinden göwnühoşlukda ýaşaýar. Ähli bendesini dar galybyň içinde özünden göwnühoş edip bilen Hudaýa, hany, geň galmanam bir gör-dä!

Ynanç galybyndan çykan kişini akylyndan azaşan hasaplaýarlar.

Saganaly obasynyň adamlary Atda tapagan barada hem şeýleräk pikirde: Atdanyň akyly ýerinde däl. Owganystanda gulluk edende gapdaljygynda aýylganç bir partlama bolanmyş. Ana, şol

partlamada hem Atdanyň kellesine birazajyk zeper ýetenmiş. Şol ýeten zeperem aýda bir gezek bildirýärmiş.

Gybatda owadan gyzyň mähiri bar. Gybatda iki däl, kyrk dagy aýak bar. Gybat adamlaryň arasyna şemaldan çalt ýetýär. Göterip getiren ýalan habarynam derrew adamlara ynandymagy başarýar. Atdanyň akylyna zeper ýetipdir diýen myş-myş habaram adamlar çyna berimsiz habar hökmünde kabul etdiler. Ýöne onuň üýtgeşik bir eden etmişinem bilmeýärler. Bir myş-myş bar, ol myş-myşam Atda tapaganyň jan ýaly doganlary oturan-turan ýerlerinde aýdyp ýörler. «Ýamanlyga uzakdan garaşma, ol seniň aýagyň aşagyndan çykar» diýýär Atdanyň kakasy. Atda kakasynyň bu sözüne ynandy. Ýöne ol doganlaryndanam kän bir gaty görüp ýörenok, ol doganlarynyň ýamanlyklarynam bal bilen şeker hasaplaýar. Janlarynyň saglygy – dünýä baýlygy ahyryn!

Doganlarynyň «Atdanyň kellesine zeper ýetipdir» diýen myş-myşy ýaýratmaklaryna bir däl, üç sany sebäp bar.

Şol sebäpleriň birinjisi:

Atda tapagan goşun gullugyndan gelensoň, myhmanlar üçin diýlip gurlan otagda ýaşaýar. Otagyň ini baş metr, uzynlygy on iki metr. Şol giň otagyň içinde bir aýnaly şkaflar bar. Atda, ana, şol aýnanyň önüne baryp, edil diwana ýaly, öz-özi bilen gürleşýärmiş. Gülýärmiş. Heý, akyly ýerindäki adam hem aýnada öz keşbini görüp, gürlärmä?

Şol sebäpleriň ikinjisi:

Atda tapagan gije aýnada öz keşbi bilen gürleşip durka, birden owadan gyz peýda bolanmyş. Özem ol gyz juda asylllymyş. Seredip, mähirinden bir günde, iki günde ganar ýaly dälmiş. Atda ol owadan gyzy görüp, gürläp bilmän sandyrap, sakawlap durmuş. Şeýle bolansoň, owadan, nätanys gyzyň özi dillendir:

«Sen Atdamy?»

«Hawa, hawa, men Atageldi. Atda men. Seniň adyň näme?»

Owadan gyz adyny aýtmadyr. Atda ýalbarypdyr:

«Adyňy aýdaý-da!»

«Juk».

«Aýdaý!» – Atda bu owadan nätanys gyz bilen gürleşişine geň galypdyr. Geň galmaz ýalam däl-ä! Onuň dili gymyldanogam welin, olar gepleşip durlar. Olaryň ikisindenem ses çykanok.

Olar dil bilen däl-de, ýürekleri bilen gürleşip oturan bolsalar nätjek asyl. Ýüreklerde hem dil bar eken-ä! Gör-ä, bu owadan gyzyň ýüreginiň owazynyň mähremdigini, ýakymlydygyny! Onuň saçlarynyň uzynlygyny diýsene! Ine, iki örüp öňe atan saçlary ýerde ýüregiň keşbine meňzäp, tolkun atyp ýatýrlar. Ine, her örüm saç bir ýürege meňzäp ýatyr. Ol ýürekleriň sagyndaky Atdanyňky bolmaly, solundaky bu owadan gyzyňky. Atda ol örüm saçlary eline alyp sypalasy geldi, yöne owadan gyzdan utandy.

«Men bu obaly däl-ä».

«Onda sen nireden?»

«Men uzakdan gelyän. Agamyň ýanyna barýan».

«Agaň kim?»

«Agammy? Görseň tanarsyň? Men onuň ýanyna barýan».

«Gije gorkaňokmy?»

«Gorkmasyna gorkýan. Gorksam nädeýin?! Maňa kömek etjek adam barmy näme. Men ýaňy «şog-şog» köpriniň ýanyna baryp yzyma gaýtdym. Ol ýerde bir äpet it bar eken. Ol şeýle bir üýrdi welin, depe saçym üýşüp gitdi. Soň yzyma gaýtdym. Ol itden nädip geçjegimi bilmän, seniň ýanyňa geldim».

«Itidenem gorkarlarmy heý-de. Men barkam itden gorkmagyn. Men hiç wagtam itden gorkmaýan. Men iň hyrsyz itiň maňlaýyna-da ýumrugym bilen düňk etdirýän welin, Bugaç begiň ediberişi ýadyma düşäýär».

«Köpriniň ýanyndaky it gaty uly...»

«Uly bolanda näme? Meni görse, ol it gaçyberer. Ynha, görersiň. Ýör, görkez maňa şol waspyny ýetiren itiňi». Atda tapagan owadan nätanyş gyzyň yzyna düşüp gidiberdi.

Atdanyň aýagy aýakýalaň, başy açyk, egni maýkaly. Ol dünýäni unudyp, nätanyş gyza maýyl bolup gidip barýar, gidip barýar. Bäri-bärde «şog-şog» kopri barmy näme! Yöne ol garaňkylygyň içinde ýöräp däl-de, edil ýüzüp barýan ýalydy. Ýok, ol uçup barýan ýalydy. Nätanyş gyzyň nädip ýöreýändigini bildirenokdy. Ol şeýle bir eda bilen uçup barýardy. Garaňkylyk olara hiç hili garalla dälidi. Olaryň ýöreýän ýoluna süýt sepilen ýalydy. Özüne imrindirýän nätanyş gyza ýaranmak üçin ol entek-entekler ýörejekdi.

«Şog-şog» köpriniň ýanynda Hakykatdan hem nätanys gyzyň aýdan şol äpet hyrsyz iti bar eken. Ol äpet hyrsyz it Atdany gördi-de, guýrugyny ýamzyna gysyp süzüberdi. It üýrmäge-de het edip bilmän dur. Ýöne oňa derek, bir haýbatly ses eşidildi:

«— Akylyňdan azaşdyňmy? Gijäň içinde ýalaňaç entäp ýörmän näme?

Atda tapagan haýbatly sese birden tisginip gitdi. Görse, gaşynda göwün beren owadan gyzy däl-de, bir nätanys peşeneli kişi dur.

— Hany, o gyz?

— Haýsy gyz?

— Ýaňky nätanys gyz?

— Eý, Hudaý-a! Bütün ömrüme seniň gudratyňa haýranlar galyp ýaşadym. Indi seniň gudratyňdan aýal-gyzlaryň gudraty aňyrdan gelýär. Gör-ä, gül ýalak ýigitleri ediberişini olaryň! Bir gyz bu dag ýalak ýigidiň egin-eşigini sypyryp, ileri-gaýrany tanamaz ýaly edip goýberipdir-ä!

Atda ýat bir obanyň orram-ortasynda ýarym-ýalaňaç halda durandygyny görüp haýykdy. Nämäniň-nämedigine düşüňip bilmedi. Ol owadan nätanys gyzyň birden gürüm-jürüm bolmagyna gynandy. Ol gynansa, özüniň düşen gününe gynanmalydy. Ýok, ol düşen gününe-de begenip baranokdy. Gynandy. Ýöne şol aşyk bolan owadan nätanys gyzyň gözden ýitmegine hemme zatdan beter gynandy.

— Inim, sen haýsy obadan?

— Men Saganaly obasyndan.

— Baý-bow! Bu ýere nädip düşdüň? Egin-eşigiňi kim sypyryp galdy. Bilýän, şol owadan diýýän gyzyň sypyryp gidendir.

— Ýok, ýok, men oňa hiç zat bermedim.

— Inim, sen kimi aldasaňam, meni aldap bilmersiň? Heý, bir zatjyk emlemedik bolsaň, gijäniň içinde seniň ýanyňa ýat, özem owadan gyz gelermi? Gelmez. Ol senden birgiden zat hantama bolup gelýär. O gyz maksadyna ýetipdir: egin-eşikleriňe çenli sypyryp alypdyr.

— Agamjan, ynanaý, men oňa hiç zat beremok. Ol maňa kömekleş diýdi. Menem onuň ýüküni-sumkalaryny göterişdim.

— Ýalaňaç bolupmy?

Atda näme jogap berjegini bilmän, dymdy.

– Hä, näme ýalan sözlejegiňi bilmediňmi? Ýa ýalanyň üstünde tutulaýdyňmy? Saganalydan sekiz kilometr uzaklykda şeýdip ýalaňaç duranyňy kakaň dagy görse näme diýer?

– Agam, men-ä akylymy etegime gaçyrdym. Özüň bir çykalga tapyp beräýmeseň...

Nätanyş kişi Atageldä eýe çykdy. Ony öz öýüne eltip geýindirdi. Soňam maşynyna mündürüp, Saganaly obasyna getirdi. Atageldä ýagşylyk eden üýtgeşik bir adam eken. Ol hum tapan dek, bolan wakalary ilki Atdanyň kakasyna, soňam tötänleýin gelen agasy Oraz gürrüň berdi. Bu wakany kakasy hiç ýerde gürrüň etmezdi. Ýöne Atageldiniň dogany Oraz welin, bu wakany içine sygdyryp bilmedi. Atageldiniň ile tarhandökerlik edip, barja zatlaryny ile paýlaýşy ýaly, Oraz hem sahylyk bilen inisiniň düşüp ýören gününü, eden işlerini isleýäne-de, islemeýäne-de gürrüň berdi. Şeýdibem, Atageldiniň kellesine zeper ýetipdir diýen gürrüňi oba içine pytradyp goýberdi. Indem, nirä barsa şol pytradan gürrüňini özüne gürrüň edip berýärler.

Iki dogan – Mämmet bilen Oraz iki ýerden Atageldiniň daşyna geçdiler: onuň haýyna-waýyna bakman, lukmana äkitdiler: «Şu inimiziň kellesini bir barlap ber» diýdiler. Lukmanlaram kellesine zeper ýeten ýigitleri bu gün görmeli däl. Olar Atdanyň gözleriniň gabaklaryny çöwrüp gördüler. Agzyny uludan açdyryp, gyzylödeginini barlap gördüler. Çalt-çaltdan jogap ber diýip, her hili oslagsyz soraglary ýagdyryp gördüler. Ylgadyp gördüler, ýylgyrdyp gördüler. Soňam şu ýigit biziň özümizdenem sag diýen netijä geldiler. Doganlar lukmanlara ynanmadylar. Atageldini Aşgabada getirip, bir ynamdar tanyş tapyp, ruhy hassahananyň baş lukmanyna barlatdylar. Baş lukmanam raýon lukmanlarynyň edenlerini gaýtalady. Atageldiniň ähli synasyny birlaý barlap çykdy. Gözüne lupa bilen seretdi. Gabagyny çöwrüp, edil gözlerini eline alaýjak-alaýjak ýaly edip barlady. Soňam Atageldide hiç hili kem ýok diýen netijä geldi. Atageldiniň doganlarynyň gara çynlary: olara beýle netije gerek däl. Oraz baş lukmanyň jübüsine iki penje puly dykdy. Pul bir gowy zat. Hana, baş lukmanyň iki jübüsi hem çuwalgyzyň

göwsi deýin tütmeripjik dur. Iki jahan owarrasy bolup dur görgüli.

Ol galyň bir kitap tapyp getirdi. Şol kitapdan gözünü aýyрман, Atageldä sorag üstüne sorag berýär. Özem ol Atageldiden oýlanman, derrew jogap bermegini talap edýär. Atageldiniňem iň gowy görýän zady ekzamen tabşyrmak. Baş lukman kitapdan okap sorag berýär. Atda tapagan mähetdel etmezden jogap berýär. Baş lukman ýene sorag berýär, Atageldi jogap berýär.

Galyň kitaptaky soraglar gutardy. Alty sagada çeken sorag-jogap iki doganam, baş lukmanam ýadatdy. Ýadamadyk diňe Atageldi. Soraglara jogap berip bilýändigine göwni göterilip, ol ýene sorag beriň diýen ýaly baş lukmana seredip dur. Baş lukmanyň Atageldiden garaşan tamasy çykmady. Jübüsindäki pullaryň alynmagyndan gorkup, ýene bir ýerlerden kitap tapyp geldi. Soňky getiren kitabyň soraglaryna jogap bermek Atageldi üçin hasam ýeňil düşdi.

Garaňky düşdi. Baş lukman görgüli tözlenip duran jübülerindäki pullary çykaryp, doganlara gelen netijesini aýtdy:

– Gynansagam, iniňiz sag. Kellesinde kem zady ýok. Moskwa gidip barlatsaňyzam, size meniň sözlerimi aýdarlar. Bu ýigitde özem üýtgeşik zehin bar. Dogrymy aýtsam, bu ýigidiň bilýän zatlaryny men-ä bilemok. Bu ýigit meniň ýerimde oturmaga-da mynasyp ýigit. Siz bu ýigidiň gadyryny biliň.

– Haý, diýseňem-ä, lukman jan, inimiziň bir şarigi-hä ýetenok – diýip, Oraz iki penje puly goltugyna gysdyrdy. – Men bilýän-ä, munuň aklyly ýerinde däl. Munuň edýän zatlary aklyly ýerindäki adamyň etjek işleri däl.

– Näme etmiş etdi bi görgüli?

– Özünü Hatam Taý däldirin öýdenok-how bu. Adamlara pul paýlaýar bu. Munuň Hatam Taýdan hem geçiresi gelýär. Hatam Taý bolan adam däl-how. Il: «Wah, şeýle bir kişi döresedi!» diýip, arzuw edipdir. Hatam Taý halkyň döreden idealy. Bu samsyk bolsa, eline bir zat düşse, çem gelene paýlap ýör.

Bu sözi eşiden baş lukmanyň gahary geldi:

– Beýdýän bolsa, muny myžžygyny çykaryp, uruň! Heý, jübündäki pulam ile beräýmek bolarmy! Halys beresiň gelýän bolsa, bermeseň, oňup bilmeýän bolsaň, doganlaryňa paýla.

– Wah, dogan jan, ýürejigim bolduň. Menem şony aýdýan-da!

– Hudaý jan muňa tapaganlyk ukyp beripdir. Bu her gün dünýäň zadyny tapyp, köçede «Kim pul ýitirdi, kim pul ýitirdi, kim pul ýitirdi?!» diýip zowladyp dur.

(Ine, doganlaryň «Inimiziň kellesine zeper ýetipdir» diýmekleriniň üçünji sebäbem şu!

Hany, aýdyň, kim bir zat tapsa, eýesi niredäkä diýip, uzynly gün köçede kaňkar?!

Kim tapan zadynyň eýesini bir aýlap agtarar?!

Kim?!

Ýok, ýok, aýdyň, kim Atageldi ýaly tapan zadynyň eýesini tapjak bolup jöwlan urar?!

Aklyly ýerindäki adamyň etjek işimi onsoň şu?!

Ýok, ýok, çekinmän aýdyň?! Siz näderdiňiz?!)

– Men-ä tölpüsini çykaryp urardym. Heý, aklyly ýerindäki adam hem jübüsindäki zady kesekä berermi? Jübiňdäki zady berse bolar, ýöne onuň üçin düýpli esas bolmaly. Aý, ýigitler, siz iniden-ä oňmansyňyz. Beýle ini boldy-bolmady.

– Wah, bizem şony aýdýas-da!

– Iniňiz fiziki tarapdan sag, ýöne adamkärçilik tarapdan näsag. Iniňizi lukmanlar bejerip bilmez.

– Bize näme maslahat berýäň?

– Tarhandökerlik, gylyk-häsiýet tarapdan döreyän zat däl. Bu ýigidiň tarhandökerligini siz Owganystandan görmäň. Munuň günäkäri siziň özüňizde.

– Bizde näme günä bar?

– Siziň tohumyňyzda ata-baba gelýän bir tarhandöker bardyr. Bu tarhandökerlik gan üsti bilen gelen tarhandökerlik bolmaly. Kakaňyz nähili?

– Kakamyzy? Kakamyz, Hudaýa şükür, gowy.

– Kakaňyz hem tarhandökermi diýip sorayan.

– Hä, olmy? Aý, onuň pulunyň sanyny bilýän adam ýok.

– O nähili bilýän adam ýok?

– Ol bütin ömrüni kolhozyň baş buhgalteri bolup oturan adam. Adamlar-a: «Kakaňyz milliarder siziň» diýýärler. Biz-ä öýde üýtgeşik baýlyk göremsok. Belki, ol milliardyny gyzyla öwürüp, gizläp goýandyr. Adamlar-a oňa «jalaý» diýibem lakam

goýupdyrlar.

– Hä, onda bary düşnükli. Kakamyзда gizlengi baýlyk bardyr diýip pikir etmäň. Elekde suw, jalaýda pul durýan dälidir.

Iki dogan – Mämmed bilen Oraz inileriniň tarhandökerligine hiç kaýyl bolup bilenoklar. Gelip inilerine takal okap görýärler. Ony birki gezek güýçli diýilýän tebibе äkitdiler. Inilerini düzetjek bolup pul baryny çykardylar. Çykarylan puluň öwezini kim dolmaly?

Atda bolsa, etjegini edip ýor. Ol doganlarynyň islegi boýunça ýaşanok. Ýoldan geçip barýarka, ýaşulurak bir obadaşynyň ýer depip duranyny görse, oňa nebsi agyryp, onuň elinden pilini alar-da işläberer. Ýa biriniň işläp duranyny görse, olam baryp kömekleşiberer. Oňa möhüm ýumuş buýrup goýber. Öňünden biri çykyp, «Maňa kömekleşsene» diýse, şol möhümden möhüm ýumşuňy unudyp, gidiberer. Öýüň işem edilmän galar. Garaz, il üçin dörän ýigit-dä!

Kertik aga körpe ogluny eý görýär.

Aýjan eje körpe ogluna iýmedigini iýdirjek, geýmedigini geýdirjek. Atageldi hem kakasynam, ejesinem, doganlarynam janyndan eý görýär. Ýöne doganlary welin, Atageldiniň tarhandökerligini goýdurmak üçin gaty köp yhlas etdiler. Olaryň ýüz tutmadyk lukmany, ýüz tutmadyk tebibі galmady.

Aşgabatly lukmanyň öwredişi ýaly, doganlar inilerini aldap-ogşap obadan uzaga çykaryp, suwasalma ýenjibem gördüler. Ýöne Atda üýtgemedi. Gaýtam, «Birden üşäýmäň» diýip, egnindäki penjegini çykaryp, agalaryna geýdirjek bolup gara günde.

Doganlar Atageldä käte öýden çykmagy gadagan edip gidýärler. Atda olara ýok diýenok. Öýden çykma diýseler, öýden çykanok. Asyl Atageldi ömründe ýok sözünü aýdyp gören adam däl. Ýok diýse, ähli kişi näletläýjek ýaly duýýar ol özüni.

Atda obadaşlaryny biçak söýýär.

Atda adamlary biçak söýýär.

Söýýän, ezizleýän adamlaryňa-da ýok diýip bolarmy? Bolmaz!

Ol öz-özi bilen gürleşmegi, içini hümledig, arzuwa, hyýala çümmegi gowy görýär.

Atda geçen günlerini ýatlamagy gowy görýär.

Atda Owganystanda dogan okaşan dosty Kakowy ýatlamagy, onuň

bilen hyýalynda gürleşmegi gowy görýär.

Islän çagy Kakow onuň gaşynda häzir bolýar.

Ol, köplenç, sapýorçylyk hakda ýatlaýar. Sapýorçylyk gullukda onuň esasy ugry bolupdy ahyryn.

Atda tapagan – bu Atageldi Kertik oglunyň üç-dört aý mundan öň alan oba arasyndaky ýörgünli lakamy. Öň ýöne Atda diýýärdiler, Ata diýýärdiler. Ataşka diýýärdiler, Atageldi diýýärdiler. Atda ýene iki aýdan dünýä inmeli wagty kakasy Moskwa on günlük gezelenje gidýär. On gün däl, ýigrimi gündenem Atdanyň kakasy gelmeýär. Oba şum habar ýaýraýar. Kertik Moskwada tramwaýyň aşagynda galyp ölenmiş. Onuň jesedini demir sandyga salyp getirjekmişler diýip. Demir sandygy açmak gadaganmyş. Sebäbi Kertik görgülini tanar ýaly dälmiş. Aýjan gelni çaga dogrulýan öýe şähre äkidipdirler. Irden Atageldi jägildäp dünýä inipdir. Aýjan gelin şonda: «Kakaň seni görüp bilmedi» diýip aglapdyr. Bir owadan şepagat uýasy: «Kakasy entek ogluny kän görer, uraram» diýipdir. Owadan şepagat uýasynyň aýdyşy ýaly bolupdyr. Şol gün begenjine gözýaşyny saklap bilmeýän Kertik: «Hany, maňa oguljygymy görkeziň» diýip, palatanyň penjiresinden boýnuny uzadyp özelenip durmuş. Aýjan gelin hoş habar aýdan owadan şepagat uýasyna ýüzlenip: «Sen meni begendirdiň. Oglumyza-da ady özüň dakaý. Kakasamrazy» diýipdir. Şepagat uýasy hem: «Ogluňzyň ady Atageldi bolsun» diýipdir. Şol şepagat uýasynyň saýlan adynam dakypdyrlar.

Atageldi Kertik ogly 1961-nji ýylyň 21-nji sentýabrynda doglan. Sentýabrda doglanlar aýratyn zehinli bolýarmyş. Tolstoý, Nýuton, Ýesenin, Napolýon, Magtymguly, Atageldi Kertikow we ş.m.-ler sentýabrda doglanmyş diýip ejesiniň ýanynda öwünýär. Ejesi görgüli onuň bu aýdanlaryny barlajak bolup duranok. Atda-da ýalňysyny ejesiniň bilmejegini bilensoň öwünýär.

Ejesi oňa sen daňdanlar dünýä inipdiň diýýär. Ol her gün 5,55-de turmasyny hem çagalyk instinkti hasaplaýar. Ir tursa-da, beýlekiler oýanyança arzuwdan başga edýän işi ýok. Orta mekdebi sap başlik bahalara tamamlady. Mydama klasdaşlarynyň barlag işlerini işläp, olara kömek berdi. Şol barlag işleri

işlenýänleriň içinde bir gyza – Bahargüle sylagy hasam aýratyndy. Ähli kişiden öň, ilki bilen, Bahargülün barlag işini işlemeli, soň başgalaryň, iň soňunda özüniň. Başgalara kömek etmek bilen ber-başagaý bolup, özüne wagty bolmadyk gezekleri kän bolupdy onuň. Meniň barlag işimi wagtynda edip gutarmadyň diýip ondan mydama närazy bolardylar. Atda hem olary razy etjek bolup gara gündedir. Mekdepde ony klaslara aýlap, ine, şu ýigit ýaly okamaly diýip öwerdiler. Bu öwgi oňa, köplenç, gaty gymmat düşerdi. Ýokary klasyň okuwçylary: «Näme üçin gowy okaýaň, sen sebäpli biz mugallymlarymyzdan käýinç eşidýäs» diýip, onuň aňkasy aşýança urardylar. Ol urulmajak bolup, käte bilýän zatlaryna-da bilemok diýmeli bolýardy. Klasyň gapysynyň aňyrsynda birki sany okuwçynyň içerde näme gürrüň bolýandygyny diňläp durandygyny bilipjik dur ol. Taýak iýeninden gowşajyk jogap berip, üçlük bilen sypanyň mün paýdanam has köp esse gowy.

Ýöne bar zat mekdep bilen gutaraýanak. Taýagyň ulusy öýde garaşýar. Agalary Mämmet han bilen Oraz han onuň üstüne tüýs han. Olaryň özlerine-hä Mämmet han, Oraz han diýip bilenok. Ýöne içinden-ä diýme kemini sähelçe-de goýanak. Öýe gelip ol kakasynyň buýran işini etmeli, ejesiniň buýran işini etmeli. Sapakda öýe berlen işlerem etmeli. Özem bir adamlyk däl, dört adamlyk etmeli. Ilki bilen, Bahargülün öý işini etmeli. Ol öýkelese, gepleşmez. Atda üçinem şundan uly jeza ýok. Bahargülem Atdany nädip jezalandyrmalydygyny bilipjik oturandyr. Ondan soň agalarynyň depderlerdäki öý işlerini görüp, gowuja edip işlemeli. Matematikadan barlag işi ýazylan günleri-hä ol agalarynyň okaýan klaslarynyň penjiresiniň ýanynda durup, klas tagtasyna ýazylan ýumuşlary derrew agajanlary üçin işlemeli, nähilidir bahanajyk tapyp, mugallymyň gözüne güýdüşdirip, çözen meselelerini hökmürowanlara ýetirmeli. Bu hyzmaty üçin sagbolsun ýok. Ol sagbolsuna garaşybam duranok. Urulmasa, sögülmese onuň depesi gök direýär. Agalary ondan mydama närazy. Meseleleriň çözgütlerini wagtynda yetiştirmediş diýip iňirdemek iňirdeýärler. Öýde Mämmet han bilen Oraz han elini sowuk suwa urmazlar. Olara öýde näme iş buýrulsa, ony ýerine ýetirmeli

Atdadyr. Käteler Mämmet han bilen Oraz han ejesine, kakasyna gowy görünmek üçin: «Pylan iş edilse-hä gowy bolardy, kaka. Rugsat berseň, men-ä şony edäýjek» diýer. Kakasynyň depesi gök dirär. «Ine, ogul diýeniň şeýleräk bolar» diýip, ogluny öwer. Ýöne ol işi etmeli Atdadyr. Sagbolsuny bolsa agalarynyňky. Mydama iş bilen başagaý bolup ýören, bolar-bolgusyz ýerde görünmeýän Atdany kakasy-da, ejesi-de, mugallymlary-da, goňşy-golamlar-da gowy görýärler. Onuň berekellasyny ýetirýärler. Ana, şol berekellalar üçinem han agalaryndan almytjagazyny almaly bolýar.

Köp işlän, köp ejir çeken girdenek bolýar diýýärler. Ýok, Atda dag ýaly ýigit bolup ýetişdi. Her han agasyny bir goltugyna alyp gidip biljek ol. Han agalar şeýle Pilmahmyt inilerinden birjigem eýmenenoklar. Olarda Atda güýjümüz yetmez diýen pikir ýok asyl.

Mekdebi tamamlandan soň käbir okuwçylar deýin tanyşlyk, pul bilen okuwa girjek bolup ýörmeli däldigini subut etmek üçin Aşgabat şäherindäki politehniki institutyň awtomobil ýolgurluşyk fakultetine okuwa giren Atageldi gelip okuwa girdim diýse, oňa ynanmadylar, para berensiňiz diýdiler.

Soňky kursda okap ýörkä obadan aýylganç bir habar barypdy: Bahargül durmuşa çykýar. Beýle agyr urgyny çekip-çydap bilmerin öýtdi. Umumyýaşaaýs jaýyndaky otagynyň içinden gulplap iki günläp daşary çykman aglapdy. Otagdaşlary gapyny kakyp-kakyp ýadapdylar. Olar Atdany köşeşdirjek boldular. Olaryň köşeşdirjek bolup aýdan sözleri onuň agysyny tutdurypdy: «Wah, Bahargülüm, Bahargülüm» diýip, aglapdy. Gapy üçünji günem açylmansoň, Atda içinde ölüp galandyр öýdüp gapyny döwüp içeri girdiler. Görseler, öňki äpet Atda bir gysym bolup krowatynda ýatyr. Gürlejegem bolanok. Aglap-aglap gözleri köz deýin bolup gidipdir. Onuň ýatan düşegi bolsa, gözýaşdan ýaňa öl-myžžyk. Ýarym ýyllap Atdany gepledip bolmady. İçini hümetledi ýördi. Ony tas okuwdan çykarypdylar. Talyplaryň biri Atdanyň ýagdaýyny mugallymlara düşündirendirdä, ondan sapak sorajagam bolup durmadylar. Şonda Atda gaýdyp oba barmaly däl diýen pikire gelipdi. Oba barmazlyk üçin hem Goturdepä işe gitdi. Eziz obasyny, ejesini, kakasyny göresi

geldi. Ol Goturdepede işlemeli iki ýylyny işläp obasyna gaýtdy. Oba gelip raýonyň ýol-gurluşyk edarasynda brigadir bolup işe başlady. İşläp başlan ikinji hepdesinde naçalnigi Alty Öräýewiç bilen mäşi bişişmändir. Hiç mahal ýekeje towugyna tok diýilmedik, raýonda özüni han hasaplap ýören Alty Öräýewiç ýaş hünärmeniň işe ökdeligini görüp, gonjuna gor guýlupdyr. Sebäp oblastdan gelen başlygam Atdanyň eden işini öwüpdür. Ana, şolam Alty Öräýewiçiň Atdany halamazlygyna sebäp bolupdyr, öz ýerini Atdanyň almagyndan gorkupdyr. Şonuň üçin, nädibem bolsa, Atdadan dynmagyň ýoluny gözläp ugrapdyr. Onuň gözlän ýolunam Atdanyň özi salgy beripdir. Owganystana internasionalistik borjuny berjaý etmäge gitmek isleýändigini aýdypdyr. Owganystana SSSR-iň dürli künjeklerinden internasional kömek bermäge meýletinler ýygnaýyp ugraldy. A.Kertikow agalaryna, ata-enesine sala salman, harby komissariata arza beripdir. Şol arzanyň kanagatlandyrylmagy üçin raýonyň ýol-gurluşyk edarasynyň naçalnigi haş-haşyň samany ýaly pul tölemekdenem gaýtmandyr: «Atda jan üçin puluň gürrüňi yok. Onuň möhüminiň bitmegi üçin pul gaýgyrsam, mendenem bir naçalnik bolarmy» diýipdir. Bir maýyny tapyp, A.Kertikowyň işden çykýandygy baradaky arzasynam ätiýaç üçin alyp goýupdyr.

Atda meýletinlik bilen goşun gullugyna gitdi. Daşary ýurtda – Owganystanda meýletin gulluk etdi. Onuň arza berip Owganystanda gulluk etmäge gidenine obanyň bir gyzam ynananok. Diýmek, obanyň başga adamlaram ynanmaýar. A.Kertikow Owganystanda söweşjeň medallaryň ikisi bilen sylaglandy. Ýöne onuň medallaryny şäherde ýaşaýan agasy Oraz çildi. Binobat täzeje «Žiguli» aldy. Ol şol medallary dakynyp, dört otagly öýi hem nobatsyzja aldy. «Žiguli» almazdan oň awtobusa-da kör köpük tölemeýän eken. Näme üçin tölesin, döşündäki medallary gören haýsy kontrolýor oňa bileliňi görkez diýsin. Atdanyň Owganystanda gulluk edendigi baradaky kinişgesini agalary Oraz bilen Mämmet gezekleşip peýdalanýarlar. Olaryň ylalaşygy şeýle: kinişgäni hersi bir aý götermeli. Kinişgedäki surata seredip meñzeş däl diýip ekspertizlerem aýdyp bilmez. Kertik aga üç sany ogul döredipdir welin, inkubatoran çykarylanda-

da, ussat hudožnige suratlary çekdirilende-de şeýle meñzeş edip bolmaz. Ýüzüne seredip, haýsynyň Atda, haýsynyň Oraz, haýsynyň Mämmetdigini şu üç ýigidi döreden Kertik aganyň hakyt özem parhlandyryp bilenok, ýaşynyň könelişip, gözleriniň çöňňelişendigini tutaryk edinen bolýar görgüli.

Atageldi Kertikow Owganystanda gulluk edende diňe bir medally gelmedi. Üýtgeşik başarnyk hem edinip geldi. Ýüz-keşmerinde üýtgän zat ýok. Ýöne onda tapaganlyk ukyby ýüze çykdy. Atageldi Kertikowiç özüniň bu üýtgeşik ukybyny raýonyň içeri işler bölümine gapdalynda granat ýarylyp, söwer dosty Kakowyň wepat bolandan soň dörändigi barada dürli sebäplere görä, ýedi gezek düşündiriş ýazyp bermeli bolupdy.

Atdanyň kakasy Kertik aga tapaganlyk nesil yzarlaýar diýýär. Ýaşuly özüniň ýedinji arkasyna Adylla tapagy ýatlaýar. Adylla hem juda tapagan eken. Ol hem edil Atda ýaly tapaganlygyndan ezýet görüpdir. Ol içi altyn-kümüş puldan doly ullakan bir haltajyk tapypdyr. Bazardan eýesini tapmandyr. O görgüli tapygyny eýesine gowşurjak bolup, tas bir ýyl bazara gatnapdyr. Her bazarda haltajygyny tapan ýerinde goýup eýesine garaşypdyr. Obadaşlary, ýaşulular indi şu tapygyň saňa halal, özüň alaý, öýlen diýselerem Adylla alman eýesine garaşanmyş diýip Saganaly obasynda ýaşulular häzirem ýatlaýarlar. Atageldi şol Adyllanyň neberesi.

Atageldi Kertikowiç ýigrimi alty ýaşandygyna seretmezden öýlenmedik, öýlenjek bolup juda bir urunmadyk ýigit. Söýüşmek babatdaky iki gezekki synanyşygy birazajyk masgaraçylykly, şowsuz gutardy. Oňa tapaganlyk ukyby sebäp boldy. Öýdäkiler ony öýermek isleýärler. Ýöne oňa durmuşa çykjak bolup duran gelinlik öň bolan bolsa, belki bolandyr, indi ýok. Onuň birnäçe sebäbi bar...

Atda tapagyň bir häsiýeti bar: ol häsiýetini oba adamlar-a gowy görýär, ýöne onuň doganlary, uýasy, kakasy, ejesi hiç halanok. Ol halanmaýan häsiýetiň adyna elaçyklyk diýilýär. Doganlary-ha oňa elaçyk diýenoklar, «Atda syrtaçyk» diýýärler. Doganlarynyň gaharyny getirýän syrtaçyklygy nämeden ybarat?

Atda mydama adamlara ýagşylyk edesi gelýär. Egni ýukarak geýnen kişini görse, şu kişi birden üşäýmesin diýip

egnindäkini çykaryp berýär. Soňam özi eşiksiz kösenip ýörendir. Biriniň melleginde ekinler suwsapdyr diýip suw tutandygynam, bir goňsusynyň guýusyna gapak ýasaýşynam, «unum gutardy» diýen bir kişä öýlerindäki ýarty halta uny eltip berşinäm oba adamlary geň galyp, bir niçeler bolsa ýaňsy bilen ýatlaýarlar.

Öýdäki delräk zatlaryny kakasam, ejesem Atdadan daşrakda saklanyny kem görenoklar. Ýogsam: «Şu zat pylany agada ýokdy» diýip, öýden äkidiberýär. Kakasy görgüli onuň öýden pylana gerekdi diýip äkiden, gör, näçe zadyny yzyna alyp geldi.

Gullukdan gelensoň, öňki işlän ýeri ony boş ýeriň ýoklugy sebäpli işe almady, boş ýer bolsa heziller edip aljakdygyny Alty Öräýewiç örän bir ynançly habar hökmünde aýtdy. Boş ýer boldugy, özüniň Atdany hökman tapjakdygyny öwran-öwran nygtady. Soň Atda başga birki sany gurluşyk edarasyna işe baryp gördi. Ol ýerde-de ony gara işe-de, boş ýeriň asla ýokdugy üçin, almadylar. Şonuň üçin ol indi üç-dört aý bäri işsiz. Öýde ejesiniň ol-bu işine kömekleşäýmese, oňly edýän işi yok. Ýöne onuň aladasy ýetik. Onuň tapaganlygyny eşidip Özbegistandan, Täjigistandan, Gazagystandan adamlar gelýärler. Olar ýitiglerini tapyp bermegini Atdadan haýyş edýärler. Penje-penje puly gerek däl diýse-de, Atdanyň jübüsine salyp gidýärler. Onuň ýanyynyň adamsyz günü yok soňky döwürde.

Obanyň bir topar adam-a Atdalaryň öýünden uzaga gidenoklar. Olardan nirede işleýändikleri soralanda örän sada jogap berýärler: «Atda tapagyň ýanynda».

Atda tapagan ýola çykdygy, köplenç, bir zatlar tapýar. Şonuň üçin Mihail Sergeýewiçden baýamaga rugsat alan kolhozda maňlaýyny derledip işläsleri gelmeýän birnäçe salpaýaklar onuň ýörejek ýolundan öň geçip zat tapjak bolýarlar. Tapýarlaram asyl.

Soňky döwürde aňkasy aşyp zat ýitirýän köpelipdir ýa-da Hudaý aňsat eklenjiň ýoluna düşen şu maňlaýygaralar aç ölmesin diýip öz jübüsinden bir zatlar eçilip gidip otyr. Ýöne beýdip eçilip otursa, Hudaýam bir gün jüt galar.

Käte olaryň gazanjy bir aýlap işe gatnaýan adamyň birki aýlyk gazanjyçarak bolýar. Beýle gazanç barka kim eline pil alar?

Kim brigadiriň ony et, muny et diýen sözünü diňläň? Hiç kim!
Kertik agalaryň öýüniň önünde tapaganlar topary –
saganalyalaryň käbir göripsumagy olary şeýle atlandyran bolýar
– her şenbe, ýekşenbe günleri sagat 8,30-da ýygnanyşýarlar.
Özler-ä bu topara goşulyp bilenoklar. Ile gülki bolarys
öýdýändirler-dä, elbetde.

Ýöne Atda tapagam soňky günler tapaganlar toparyny o diýen
begendirip baranok, haýsydyr bir içigara göribiň gepine gidýän
ýaly, onuň öýünden çykmaýan günleri hem bolaýýar. Işe çykmadyň
diýip oňa käýäbem, jeza beribem bolanok. Ýogsam... Eger Atda
tapagan öýünden çykmasa – işgärler uzynly gününü haçan Atda
tapagan öýünden çykyp ýola düşerkä diýip irikgä garaşyp
geçirmeli bolýarlar.

Soňky dynç alyş günleri Atda tapagan mazam ýok diýip öýünden
çykmady. Tapaganlar toparynyň sabyr käsesi dolup, dökülip
Jeýhun deýin derýa döredi. Şonuň üçin olar Atda tapagan bilen
aç-açan gürleşmeli diýen karara geldiler. Olarda başga alaç
galmandy. Olaram ýaşamaly ahyryn! Atda tapagan öýünden çykmasa
– on baş sany işgäri «aýlyklaryny» wagtynda almasa, olaryň
öýünde gopjak harasady düşündirip oturmagyň zerurlygy ýok.
Tapaganlar toparynyň karary esasynda Atda tapagan bilen
açykdan-açyk gürleşildi. Atda tapagan obadaşlaryny üns berip
diňlemeli boldy. Obadaşlarynyň gününe nebsi agyryp, ertir
«işe» çykmaga söz berdi. Soňky boş geçen dynç günleriň öwezini
dolmak maksady bilen, zadyň köpräk tapyljak ýerine – şähäre
işe çykmak wadalaşyldy, şol wada boýunça tapaganlar topary bu
gün Atda tapagyň öýüne aladaňdanlar ýygnandylar. Olaryň köpüsi
begenmekden ýaňa gije ýatmandyrlaram, ymgyr köp zat taparys
diýen pikir näzli näzenin kimin uky bermedi olara. Geregem
däl. Köp kişiniň elinde birki halta, ganar. «Bu haltalar, bu
ganarlar nämä gerek?» diýip sorasaňam: «Atda garaşyp durka
aşagymyza taşlap oturmak üçin alaydyk. Bu haltanam tirsekläp
oturmak üçin alaydyk» diýen bolýarlar.

Atda tapagan öýünden bezenip-beslenip çykanda tapaganlar
topary ony el çarpyşmalar bilen garşyladylar.

– Beýtmeseňizläň – diýip, Atda tapagan tapaganlaryň bu bolşuny
ýeňleslik hasaplap gatyrgandy. Onuň gatyrganmasyna üns beren

hem bolmady.

– Bes ediň-how häzir. Masgara etmän meni. Görenler näme diýer? Eger aýdanymy etmeseňiz, hiç ýerigem gitjek däl. Alla kessin, ynanaýyň maňa.

Duranlar el çarpyşmasynam, şowhunynam kesäydiler. Atda tapagan «Ýa bismilla rahmana-rahym, özüň kömek et» diýip ýola düşdi. Allatagala, goý, bu umydygär tapaganlara kömek etsin! Galanyňy Atda tapagan oňarar!

Ondan galanyňy – tapylyan zatlaram tapaganlar oňarar!

Adam pahyryň iň gowşak damary nebsi bolmaly. Allatagala her bendesini ýaradanda nebsinem bilelikde ýaradýarmyş. Ýöne Serwerimiz Atdanyň nebsini bermegi ýadyndan çykarypdyr. Ýa-da nebsi derek tarhandökerligi goşalap beripdir. Hana, bu mahal tapaganlar toparynyň baş bermeýän sarç nebsi Atda tapagandan öňe düşüpdi. Köpüň – köp nebsiň içinde Atda tapagy görübem bolanok. Tapaganlaryň niýeti şähere gidýän awtobusyň duralgasyna çenli hem dünýäniň zadyny tapmak, olar löňküldeşip baryşlaryna biri-birinden soraýarlar:

– Nirä seredýär?

– Häzir-ä sagyna seredip barýar.

– Ýañam sagyna seredip barýar diýdiň-ä.

– Ýene sagyna seredip barýar.

– Onda hemmähizem sagyňyza serediň.

– Indi çepe seretdi.

– Çepe...

– Ýok saga!

– Eý, meniň-ä gözüm çaşaryp gitdi.

– Heý, bir tapan zadyňyz boldum-aý?

– Enteg-ä sygryň maçjasy bilen eşegiň tezeginden başga tapan zadymyz ýok.

– Maçja-da, tezegem baýlygyň alamaty. Yrymyňa ýagşy. Şu gün hemmämiziň işimiz oňar onda.

Ajal ýola çykdy diýýärler, ýok, gazanç balagyny alyp ýola çykdy. Tapaganlar Atda tapagyň ýörejek ýoluny – awtobus duralgasyna çenli aralygy eýýäm iki gezek elekläp çykdylar. Atda tapagan yzda galdy. Otuz golaý adam bolsa ala-tozan turzup öňe gitdi. Ilkinji ýoldan tapylyan tezek – baýlykdan

nyşan. Tapaganlar topary şu gün gaty uly düşewünde tamakin. Düşewünt düşse, baş-alty çüýşe arak alyp «ýuwmagy» wadalaşdylar. Aragy nireden almalydygy belli edildi.

Her bir beýik adamyň kemçiligem boljak eken. Ine, aýlyga daňlyp ýetmiş ýylyny geçiren halkyna Gorbaçýow indi arak içmän diýýär. Wah, öýdäkiň arak içmän diýmesem ýeterlik ahyryn. Baş sekretaryň pikiri öýdäkiň pikiri bilen deň çyksa, erkek kişiň işi dik başaşak gaýtjak eken. Baş sekretaram, öýdäkem öz-ä gowusyny etjek bolýarlar. Ýöne içende hasam gowy bolýandygyny, elbetde, olaryň ikisem bilýän däldirler-dä. Erkek bor diýer, etjegi bolsa içindedir. Yetmiş ýylda näçe gezek aşa düşülip, ögele-ögele öwrenilen keýpem, heý, goýup bolarmy. Wah, janyň ýanyp duransoň aýdaýýan, ýogsam aragam, aragyň gürrüňem işden soň bolmaly.

Tapaganlar duralga bardylar, tozan sowuldy. Görseler, Atda tapagan ýok bu jelegaýlarda.

– Haý, adamlar, Atda tapagan gelenok-la?

– Ýaňy ýeňsäimize seredip gelýärdi.

– Ah-ow, bir zat tapan bolaýmasyn şol? – diýip, Hemra illew ýola seretdi. Tapaganlar duran-duran ýerinden öwrüläge-de, gyp basdylar.

Hemra illew – altmyş iki ýaşynda. Atda tapagyň kakasy Kertik aganyň hemşerisi. Lopbuş, alkymyndan towguň zigirrigi ýaly et sallanyp duran, geýimi hopul-sopulrak, gabat gelende akyl bermekden biçak lezzet alýan kişi. «Pylana men bir gezek akyl berdim, ana, şondan soň ol ullakan başlyk bolup gitdi» diýip, bir giden obadaşlarynyň adyny tutup, hamala olary döwletlilik, bagt atyna ataryp goýberen dek öwünmegi juda gowy görýär. Işlän ýerinden oňşuksyzlygy sebäpli kowlupdyr. Ilki şofýorlykdan kowlupdyr. Şofýorçylykdan kowlansoň, suwçy bolup işläpdir. Suwçylykdan kowalansoň, garawul bolup işläpdir. Garawulçylykdan kowulmaly bolup durka, dadyna pensiýa ýetipdir. Ähli ýerden eliniň birazajyk egriräkligi üçin kowlupdyr. Ýöne özüni gürlletseň, kowuldym diýen gürrüňiň ýigrimi günlügem ýakynyndan baranok. Özüni hakykatçyldygy, eden-etdiligi, ogry-jümrüligi görse, dymmaýandygyny, muny

bolsa ýolbaşçylaryň halamaýandygyny, birki gezek syrty açylan ýolbaşçynyň özüni haýdan-haý işden çykarmak üçin ähli pygyllary ulanandygyny şeýle bir dabara bilen gürrüň bermegi halaýar. Bütün ömründe ol işden bu işe kowlan Hemra illewiň indi aýaly bilen oňsugy pes. Öň başlyklarynyň gybatyny edip gününü geçiren Hemra illew indi sähel maý tapsa aýalyndan zeýrenmäge başlaýar. Hemra illew bu gürrüňleri diňe köne endigi boýunça edýär. Hakykatynda bolsa, aýaly görgüliniň adamsynyň toslaýan zatlaryndan habaram ýok. Diňe wezipeli adamlar kowulýandyr öýdüp pensiýa ýaşyna ýeten Hemra illew indi aýalynyň kowmasyndan gorkýar. «Wezipeli adamlaryň kowmasyndan aýalyň kowmasy erbet eken» diýip, öz aýaly hakda, umuman, aýallar hakda joşup-joşup gürlemegi, aýal halkyny tankytlamagy pensiýa çykansoň, esasy, pişeleriniň birine öwürdi. Üç ogly, üç gyzy, on iki agtygy bar. Suwçylygyny taşlap, tapaganlar toparyna ilkinjileriň hatarynda goşuldy. Iki ogly hem şu toparda. Gözi çöňnerägem bolsa, gözi päki ýaly ýaş-ýuşlardan gowy görýär.

Görseler, hälki geçip giden çatryklarynda bir giden adam ýygnanyşypdyr. Bir dördünji ak «Žigulem» dur. Olary görüp, tapaganlar toparynyň haýýaty göçdi.

– Atdany maşyn kakandyr...

– Eý, Hudaý jan, eklenç çeşmämizi maşynyň aşagyna salmaweri. Näme etseň meni et, ýöne Atageldi jana degme. Men ýaşajak ýaşymy ýaşadym. Meni arkaýyn alaý, Hudaý jan. Ýöne obadaşlarymy çöreksiz goýma – diýip, köpüň içinde ylgap barýan Hemra illew gaty-gaty gygyrdy. Köpüň içinden ogullaryny agtardy.

– Kaka, hälki sözüňi ýalandanam-çyndanam aýtma, bizi ýetim goýjak bolma – diýip, onuň uly ogly Ýolbars nägileligini bildirdi.

– Gorkma oglum, Hudaýjan sözüme ynanyp, meniň bilen deň bolup durmaz-la.

– Ýaşulyynyň sözüne ynanman, kimiňkä ynansyn?!

– Onyňam-a dogry. Ýöne, oglum, bu tapyrdy-tupurdynyň içinde eşidenem dälidir ol. Onsoňam, bir gezek aýdanyň bilen janymy

alyberjek bolsa, Hudaý bolýarmy ondan. Meni tanaýandyr ol. Öňem birki gezek şeýleräk aýdyp synap gördüm. Hiç zat etmedi. – Ol ogullarynyň elinden berk gysdy. – Ýüregim çaşyp barýar, yza özüm serederin, siz öňe düşüň. Maşyn basan bolsa ol bir zatlar tapandyr. Baryň, ýetişiň, näme tapan bolsa, kakamyňky diýiň.

– Maşyn kakandyr.

– Göribiň maşynydyr ol. Ony gargyş mamanyň gazabyna tutdurmaly. Şu adamlaryň ahy-nalasy tutar ony. Kimem bolsa, bize nalog tölesin. Iki esse tölediň ol bagty ýatana.

– Ol maşyny kakmasa, maşyn ony kakmaz.

– Ýok, Atda-ha hiç zadam bolmandyr.

– Oh-o, Atdany urýarlar!

– Eý, Atdany urýarlar!

Hana, hälki ak «Žiguliden» üç sany girdeneje ýigit çykyp, Atdanyň üstüne topuldy. Olar dergazap bolup Atda nämedir bir zady düşündirjek boldular. Ýok, olar uzak düşünişjek bolman, Atdany urmaga başladylar. Bu wagt Atdanyň «işgärlerem» az däl, derrew ara goşuldylar. Üç kişiniň hersini bir tarapa wazyrdadyp goýberdiler. Görgüliler Atdanyň howandarynyň beýle köplüginu bilen däldirler-dä, honda atylyp düşen papaklarynyň gumuny kakyp, haýdan-haý jymak bilen boldular.

Adamlarda gorky-ürkem galmandyr. Üç kişini birleşdirseň, üçüsinden bir Atda çykjak däl welin, şonda-da durşy bilen haýbat-how olar. Atda elini bir salgasa, olam bir atanlykda degip dagy etse, onda üç-dört aý reanimasiýada ýatybam özüne gelip biljek däl olar.

Atda bolgusyz iş eden bolmaly! Ýogsam gündiziň günü, iki köçäniň hakyt kesişýän ýerinde gyzyly eňek boljak bolup durmazdylar.

– Ýok boluň derrew! Atda barmagyňyzy degirseňiz ataňyzyň adyny ýadyňyzdan çykar ýaly ederin – diýip, Hemra illew hemle urdy. Atda bir zat diýilse, Hemra illew her zat eder. Eklenjiňi üç sany jünnegi sara urduryp bolmaz ahyryn. Ol ýaşlykda şäherde üç-dört ýyl darka-da-darka girip ýaşapdy diýýärler.

– «Žigulidäkiler» kim?!

– Olar näme üçin Atdanyň üstüne topulýar?

– Năme boldy?

Bu üç sorag bilen eger-eger gyzyklanan kişi bolmady. Atda, meger, geregi-de şol eken.

«Žiguli» gitdi. Üçüň hemle urmasam derrew ýatdan çykdy. Häzir olaryň năme üçin gelendigini, maksatlarynyň nămedigini anyklap durmaga wagt ýok. Magtymguly diýýär-ä. «Bu bir iş wagtydyr, ümsüm oturma».

Atda tapagan ýene bir zat tapypdyr. Tapan zadyny galgadyp dur ol bagty ýatan. Töwerek-daşam gyzył-el.

– Meniň sagadym.

– Meniňki.

– Kakamyňky...

– Ejemiňki...

Äh-ä, adamyň ýetmiş-segsen ýaşamasynyň sebäbi indi düşnükli. Eger adam adam däl-de, haryt bolan bolsa, onda ol birki ýylyň içinde paýlanylyp tüýdüm-tüýdüm bolardy. Eý, Hudaý, bu dünýä haryt edip däl-de, adam edip indereniň üçin sag bol. Zat bolsaň üstüň gyzył el. Sen her kime gerek. Adam bolsaň welin, sen hiç kime-de gerek däl! Jübiňe el uzar welin, saňa el uzamaz. Şonuň üçinem harytlara görä adamlar uzak ýaşaýar.

Sagadyň eýesi köpeldi. Atdanyň elinden kakyp aldylyr sagady. Kimiň alanam belli däl.

Hemra illew gelip, sagadyň nähili sagatdygynam görüp bilmän galdy.

– Aldyrdyňyzmy? – diýip, ogullaryna nărazylygyny bildirdi. – Ejeňizden gorkmadyňyzmy?

– Sagat dăldigimize şükür! Adamlygymyza şükür!

Hemra illew duralga bilen çatrygyň aralygynda ysgyn-deramatdan düşdi. Eger şu mahal düşek bolsa, tapyljak zatlaryň bähbidinden geçip, çin arkan ýatyp dynç aljak. Arman, köçede saňa düşek hödürläp duran ýok. Şeýdip ylgap ýörse-de, çolpusyna düşen zat ýok. Onsoň ol-a Hemra illew eken, Kertik aganyňam gahary geler, oglunyň yzyndan boş ylgap ýörşüne. Şonuň üçin Hemra illew Atda tapagyň alkymyna dykylyp bardy.

– Inim, sende heý jinnek ýaly dagy ynsap barmy?

Atda tapagan ýaşulynyň năme diýjek bolýandygyna birbada düşünmän gözlerini petrettdi.

– Gerekdimi?

– Gerekdimi diýip at oýnatma. Seniň şu adamlara rehimini inenokmy?

– Men-ä size düşünyän däldirin, Hemra aga.

– Şu adamlar on gün bäri gapyňy saklap otyrlar Atda köçä çykaýarmyka diýip. Çagalar dişiniň suwuny sorup-sorup, diljagazlaryny sakgyja dönderdiler. Şolara nebsiň agyrsyn inim, utanman, bir köne sagat bilen şu giden mähelläni doýurjak bolýaňmy? Bize ownuk-uşak zat gerek däl. Goý sagat tapmaňy. Iki aý bäri yzyňa düşýäs welin, ah-ow seniň döwük-ýenjik sagat tapmakdan başga işiň ýok-la? Çagalarymyzyň, agtyklarymyzyň ellerinde-de ikiden, üçden sagat bar. Indi sagat görsem, aňrym bärime gelyär. Bu näme boldugy? Respublikaň bar sagady biziň köçelerimizden çykyp dur-la? Men seniň kakaň dosty. Şonuň üçin göni ýüzüne aýtjak.

– Aýt, Hemra aga, aýt. Çekinmän göni aýt. Gorbaçýowam hakykaty göni aýdyň diýýär.

– Hemra aga dogry aýdýar.

Hemra illew öwran-öwran ýuwdunyp, maňlaýynyň derini sylyp ekezlendi:

– Inim, bizem iller ýaly çagalarymyzy iýdirmeli, geýindirmeli. Inim han, sen işiňi üýtgedip guramasaň, çagalarymyzam aç ölýär, özümizem. Aç ölsek, günämiz seniň boýnuňadyr. Özem o dünýä ýetmän jogabyny bermeli borsuň! Bil şony!

– Nätdiňiz-ä, Hemra aga.

– O nähili nätdiňiz bolýar. Hemra agaň enteg-ä hiç zat edenok. Hemra agaň bir zat diýdi gutardygy, aýdany hökman bolar. Sen onuň diýeni bilen bol, şonda abraýyň artar – diýip, topardakylaryň biri Hemra aga meçew berdi.

– Dogry, meniň diýenime gulak assaň, döwlet taparsyň. Kakaň ýaşka baryp ýatan şypanady. Bir ýüz gram içerdi-de: «Ýörüň, şähere gyz kowalamaga gideliň» diýerdi. Men onuň bolşuny, dogrusyny aýdýan, halamazdym. Ynanmasaň, özündenem göni sorap göräý. Men oňa «Kertik han, akyllýja bol» diýerdim. Maňlaýyna dört-bäş gezek durmuşyň oklawy tarkyldap degensoň, akylyna aýlanyp: «Bor, Hemra, dogan jan» diýdi. Allanäme, şondan soň uly döwletiň eýesi boldy. Arak içmesini goýdy. – Hemra illew

başlan nutugynyň yzyny nädip dowam etdirjegini bilmeýän bolarly, «kärdeşlerine» nazar aýlady. Olaryň hemmesi onuň sözünü makullap, baş atyşyp durlar. – Şäherdäki Alty Öräýewiçi uly başlyk eden kimdir öýdýäň?

– Hemra agadan başga hiç kimdirem öýdemok.

– Ine, munyň dogry. Seniň üşüklige ýigitdigiňi bilýän-ä men. Altyny adam eden men. Bir gün mekdebi gutaryp, meniň ýanyma geldi. Menden akyl sorady. «Näme etsemkäm indi?» diýdi. Men oňa: «Altyjan, sen okagyn, sende üşük bar» diýdim. Boljak oglan başda belli. Meniň aýdyşym ýalyjak etdi. Okady. Allanäme, başlyk bolup ýör. Tokary adam edip ýola salyp goýberen kimdir öýdýäň?

– Siz bolaýmasaňyz, Hemra aga...

– Ine, munyňam dogry. Ýöne gürläňde, menden saňa nesihat, hiç wagt gümansyratman gürlä. Men onuň göni ýüzüne aýtdym: «Tokar, inijik han, adam boljak bol» diýdim. Şol wagt ýanymdan sesini çykarman gitdi. Ýöne pendimi tutdy.

– Hemra aga, ogullaryňa-ha akyl bereňok. Diňe ile akyl berýäň. Käte özüňkilere-de akyl ber-ä.

– Heleýimiň gürrüňini haýsyňyz tapdyňyz-aý. Heleýim hem her gün maňa şeý diýip iňirdeýär. Ýöne men dogrymy aýtsam, ineriň tohumynyň bolmaýandygyndan habaryň ýokmy?

– Kaka, goýsana. – Ýolbars boz-ýaz boldy.

– Dogry aýdýaň, oglum – diýip, Hemra illew ogly bilen derrew ylalaşdy. Sebäp häzir gürrüň bilen gazanç edilmeli wagty ýitirmeli däl. Iş bitirmeli, gazanç etmeli. Şu aýdyň pikiri bilenem Hemra illew Atdanyň alkymyna dykylyp bardy. – Inim, men adama her çatrykda akyl berip ýören kişi däl. Ýöne kakaň hatyrasy üçin men saňa bir akyl bereýin.

– Birisini däl, onusyny beriň, Hemra aga.

– Ýok, onusyny berjek däl, ýekejesini berjek. Akyl bersem, inim, şeýle: gaty akyllyja bolgun. Ile kömek etjek bolgun. Ile kömek etseň, ilogly bolsaň, tükeniksiz döwlet taparsyň. Şeýtseň döwletem, halkam seniň gadyryňy biler. Seniň gowy häsiýetiň bar. Hatam Taý seni görse: «Bä, menden jomart kişem bar eken-ow» diýip, başyny ýaýkaberer. Hudaý seniň gursagyňa jomartlyk guýupdyr. Jomartlyk saňa Hudaý tarapyn berlen. Maňa

hä diýäý. Sen şu jomartlygyň bilen, adamlara ýagşylyk edişiň bilen hökman döwlet taparsyň. Uly ilniň söýýän adamy bolarsyň. Seni Hudaý söýýär, Hudaý söýse, bendesiniň edip biljek ýamanlygy bolmaz. Hudaý seniň sahy elniň bilen bize bereket paýlaýar. Senem Hudaýyň bereninden özüňe jinnek ýaly alyp galman, bize paýlaýaň. Seniň abraýyň ýene göteriler enşallasa.

– Bä-ä, Hemra agaň akylyndan soň, Atda jan, sen hökman başlyk bolarsyň.

– Başlyk bolmak gerek däl maňa...

Hemra illew Atdanyň bu sözüne ör-gökden geldi.

– Boljak däliň bolmaz. Ynanylsa, edibermeli bolarsyň.

Görüň-ä munuň gürrüňini. Näme, sen maňa garşy çykan bolýaňmy? Maňa garşy çykyp kim gowulyk tapypdyr?

– Gerek diýseňem, gerek däl diýseňem, Hemra aga akyl berensoň, sen hökman başlyk bolaýmaly. Ynha, görersiň, senem Alty Öräýewiçiňki, Tokar Nepesowiçiňki, Gaýyp başlygyňky ýaly maşyn gatnadar.

Atda tapagan günäsiniň üstünde tutulan dek gyzaryp dur. Hiç zat diýibem bilenok. Adamlar ony gürletjegem däller. Gorbaçýowyň öwredişi ýaly, günäsi ýüzüne göni aýdylansoň, Atda tapagan başyny aşak salyp, mytdyldyklap ugrady.

Hemra illewiň tankydyndan soň Atda tapagan tapýan zadyny köpeltmeli boldy. Öýünden awtobus duralgasyna çenli – üç ýüz otuz ädim aralykda alty gezek ýitik tapdy. Arifmetiki nukdaýnazaryndan aýdanyňda, Atdanyň her elli baş ädimine bir tapyndy. Alty tapyndy üçin jemi 18 (on sekiz) gezek «kim ýitirdi?» diýip gaty-gaty gygyrmaly boldy. Oguz han döwründen gelýän ýörelgä görä, kimde-kim ýolda nämedir bir zat tapsa, hasyr-husur jübüsine dykmaly däl-de, tapan zadyny ýokaryk göterip, sesine biraz nazym berip: «Kim pylan zat ýitirdi?» diýip gygyrmaly. Üç gezek gygyranda ýitigiň eýesi tapylmasa, onda soň sorag-ideg edip, onuň eýesini tapjak bolmaly. Tapyp eýesine gowşursaň, uly sogap gazandygyň bolarmyş. Atda-da hemişe sogap gazanjak bolup ylgap ýören goç ýigit.

Aşakda Atda tapagyň üç ýüz otuz ädim aralykda tapan zatlarynyň sanawy:

1. Gapjyk (içi boş).
2. Darak (döwük).
3. Gapjyk (içinde otuz baş manat bar).
4. Gapjyk (içinde alty sany ýüzlük rubl bar).
5. Darak (reňki gyzyl, täze).
6. Gapjyk (içi açarly, üç ýüz rublly).

Mihail Sergeýewiç Wanga mama ýaly bilgiç bolmaly. Hökman bilgiçdir ol. Ýetmiş ýyllap çem gelen ýere pytradylan zatlary adamlar tapyp, öýüne çekiberseler baýajaklaryny bilipdir ol. Şonuň üçin ol adamlara baýaň diýipdir. Adamlar nä öňkülerinden aýlygy köp alyp baýap ugradylarmy? Olar öňkülerinden köp der döküp baýap ugradylarmy? Ýok, kommunistleriň el degirmesiz saýan depe-depe zatlary lükgeligi bilen her hojalygyň duluna geçdi. Alan-aldy, galan-galdy bolup barýar-how. Ýaşasyn, Gorbaçýow! Sowetler ýurdunyň gazanan baýlyklary ähli halk birki asyrlap garnyny suwa atyp, hiç zat etmän ýatanda-da bol-telki ýaşaryna ýetjek. Mähriban Mihail Sergeýewiç, ine, şuny öz ýanyndan telim ölçerip-döken bolmaly. Baş sekretar, gör, nähili hasap edipdir. Baş sekretar, gör, näme üçin halkyna baýaň diýipdir. Hasaplap, ýedi ölçäp, ýok, müň ölçäp, bir kesipdir ol. Jaý kesipdir.

Ol halka ýagşylyk etdi.

Halkam oňa sen gerek däl diýdi.

Ol halka ýagşylyk etdi, almytyny aldy.

Taryh gaýtalandy: Gorbaçýow Isa pygamberiň gününe düşdi.

Isa pygamberem ömrüni halka bagyşlady. Hassany bejerdi, batylyň gözünü açdy, ýalaňaja don berdi.

Halkam ony dardan asdy. Öldürdi.

Gorbaçýowy dardan asmadylar. Ýöne bu zamanda ýolbaşçylar wezipesinden sypsalar, dardan asylma bilen, ölüm bilen deň hasaplaýarlar.

Atda görgüli ile ýaranjak bolýar. Tapanjasyny ile paýlaýar. Käte aýlygynam ile berýär. Ýöne «işgärleri» ondan närazy. Ata-enesiniň, doganlarynyň närazylyg-a hasam çökder.

Ine, «işgärleri» oňa sendenem bir tapagan bolarmy diýýän dek närazylyk bilen seredip durlar. Ýogsam, ine, on-on baş minudyň

içinde tapan zady az däl-ä!

Nämemiş, Atda tapagan sagat tapanda ylgap gaýdan adamlar dünýäni unudyp, şol zatlary gaçyranmyşlar. Gaçyrylan zatlar hak eýelerine gowşuryldy.

Özleri ýitirip, özlerem tapýar.

Ýok, olaryň ýitirenini Atda tapagan tapyp berýär.

Adamlar gyltyma çapýar, öňde ymgyr baýlyk bardyp öýdüp, egnindäki barja zadynam zyňyp, öňe topulýarlar. Adam atadan bäre onuň neberesi öňden, uzakdan hantama. Palawdan doly çanagyny taşlap, Adam atanyň nebereleri öňe ylgaýar. Öňde bulamak ýa bar, ýa ýok. Bary bir ylgalyar.

Atda üçin bir zat tapylsa-da kyn, tapylmasa-da. Tapylmasa-ha hiç zat tapanok, çagalarymyz aç otyr diýip onuň al-petinden alýarlar. Bir zat tapylsa bolsa, Atdany unudyp, paýlaşyp bilmän heläk bolýarlar. Atda zadyny görkezip: «Kim ýitirdi?» diýip sorayar. Birbada oňa kyrk ýerden: «Men ýitirdim-de, men ýitirdim» diýip jogap berýärler. Kim ilki meniňki diýse, şoňa hem berýär. Ana, şondan soň başlanýar bir dawa. Edil ýumruklaşmakdan hem gaýtmaýarlar. Başlanýar bir dawa, başlanýar bir goh. Eý, Hudaý! Ömür biri-birine ajy söz aýtmajaga meňzeýän ýaşy durugşan kişilerem paýyşdan-paýyş sözleri biri-biriniň üstüne eňterip täze tapyndyny aljak bolýar, ylalaşyp bilmän, girýärler gyzy ýumruga. Onsoň, olary ylalaşdyrmak görgi bolýar.

«Belanyň körügi sen» diýip, käte janyýananlar onuň üstüne-de eňýärler. Wah, käte däl-le. Atda, köplenç, günäkär bolýar. Birek-birek bilen gyzy ýumruga girenler Atdany günäkärläp köşeşýärler. «Meniň işim tapmak, tapan zadyňyza eýe çykmak öz işiňiz» diýip, Atda özüni goraýar. Ýöne onuň sözüne pitiwa edýän ýok.

Tapaganlar topary öz aralarynda «komissiýa» döretdiler. Atdanyň tapan zadyna eýe çykmak üçin ekzamenden geçmeli. Komissiýanyň ekzamen alşyna Atda heziller edip tomaşa edýär. Ekzameniň üç soragy bar. Şol üç soraga jogap berip bilmezlik hiç kime-de nesip etmesin! Hemra illewe-hä hijem nesip etmesin!

Ýöne Hemra illewe nesip etdi.

Ine, komissiýanyň birinji soragy:

– Gapjygy haçan we nirede ýitirdiň?

Hemra illew:

– Awtobus duralgasyndan seniň sagat tapan ýeriňe eňip gaýdamda gaçyrdym. Ähli kişi ylgady. Wah, meniň Atda jana bir zat bolandyr öýdüp gara janym galmady. Hudaý jan, oňa bir hiç zat bolmasyn. Ýogsa Kertigiň ýanynda men ýüzügara bolaryn. Atdanyň garamaty meniň boýnuma ahyryn – diýip, Atda ýüzlendi. – Ylgap, ähli iç-goşum dökülip galdymyka öýdüpdirin. Gelnejeň gaýradaka yzyndan baranymy gören gaýynatam eli kepjeli yzyndan kowalanda-da şumatky ýaly ylgan dälidirin. Sen bizi ylgap ýören sportsmene öwürýäň basym. Bar gaçan gapjyk eken, şoňa-da şükür. Ýöne bilen bolsam, öz gapjygym üçin-ä şeýdip ylgamazdym. Seniň niýetiň bizden sportsmen ýasamak bolaymasyn. Ýalňyşma, inim, menden-ä hiç zat ýasap bilmersiň. Ýasasa, gelnejeň ýasardy – diýdi.

– Beýdip ylgamalam däl ekeniňiz, jan agam.

Atdanyň bu sözüne birazajyk demini dürsän Hemra illewiň jany ýandy. Başky sapaýyçylygy ýatdan çykan bolarly:

– Ylgamasam, Hemra agam alsyn diýip öňüme gapjyk oklajak bolup durmuň?

Komissiýa ýa birinji soragyna jogapdan kanagatlandy, ýa-da ýadady, ikinji soragyna geçdi:

– Ýitiren gapjygyň reňkini aýdyň.

Hemra illew:

– O gapjykda könelikden ýaňa reňk galmadyk bolmaly – diýdi.

– Dogry, reňk galmandyr.

– Dogry diýmäňiz näme? Dogry bolman, nä şu ýaşda sakgalymyň agy bilen seni aldar öýtdüňmi?

Komissiýanyň üçünji – iň soňky soragy:

– Gapjygyň içinde näçe manat bardy?

Hemra illew:

– Aý, oglanlar, onda üýtgeşik pul näme işlesin – diýip ýüzüniň derini süpürdi.

– Boşdumy?

– Boş-a dälidir. Azda-kände bardy öz-ä.

– Näçe bardy? Hemra aga, siz maňa azda-kände bardy diýmäň-de,

açyk aýdyň.

– Haý, oglanlar, keýpine ekzamen tabşyryp oturmaly ýigitler siz. Mugallym dagy bolan bolsaňyz, okuwçylaryňyzy bagyrdadybirdiňiz. Ekzamenden bir zat gören ýeriňiz bolmaly siziň.

Ekzameniň üçünji soragyna anyk jogap tapmadyk Hemra aga gara dere batdy. Işläb-ä däl, sebäp Hemra illew maňlaýyny derledip işlejek, işlän adam däl, çay içibem şonça derlemese gerek. Ol delalat gözläp ogullaryna seretdi. Uly ogly Ýolbars bir gyzardy, bir agardy. Titir-titir etdi.

– Men, oglanlar, şu ömrüme, Hudaýa şükür, gapjygymdaky pulumy sanan kişi däl. Hiç wagt sanap pul sowran adam däl. Çagalarym pul gerek diýse-de, gapjygymdan penjeläp, elime ilenini berip goýberýän. Şeýleräk adam men. Gelnejeňden başga biziň öýde pul sanaýan ýok. Aýalym mydama gapjygymy barlap dur. Gapjykdaky pulum azalyberdigi derrew pensiýa puluny gapjygyma menden ogryn salyp goýar. «Erkek kişiniň gapjygy mydama puldan doly bolmalydyr» diýýär. Bir döwletmen adam-a onuň aňyna şeýle döwletmen pikiri guýupdyr.

– Näme, özüňizi Beýtsdirin öýdýäňizmi? Pulumyň sanyny bilemok diýseňiz, Hemra aga, men-ä size ynanyň biljek däl.

– Üç ýüz manat töweregi-hä bolmaly. Indi ýadyma düşdi. Üç-dört aýky ýygna pulum bolmaly.

– Onça pul ýok. Onda bu gapjyk siziňki däl, Hemra aga.

– Infarkt etmejek bolsaňyz, «Bu gapjyk siziňki däl» diýmäň. Häzir ganyma galarsyňyz meniň. Soň men direlmerin. Men gapjygymy tanaýan ahyryn.

– İçindäki puly bileňzog-a.

– Aýtdym-a üç ýüz töweregi diýip.

– Gapjygyň içinde bir ýüz ýigrimi üç manat bar.

– Onda ýüz ýigrimi üç manat galaýdymyka? Dogry, dogry, ýüz ýigrimi üç manat bolmaly. Indi ýadyma düşdi. Kempirime süýji-püýji alaý diýip beripdim. Mende huş barmy näme? – diýip, Hemra illew mydyrdady. – Atdanyň kakasyny adam etjek bolup huş galmady mende. Öň gaty ýatkeşdim. Köpeltmek tablisany doly ýatdan bilýädim. Atdanyň kakasy kolhozyň baş buhgalteri bolansoň, kynrak bir hasap bolsa, gelip menden sorap giderdi.

Şoň üçin käbir aýlygyny başybitin maňa bererdi. Kertikden sorap görüň: «Kimiň hasabyna pensiýa ýaşyna çenli buhgalter bolup oturdyň?» diýip. Özi aýdar: «Hemra goňşym bolmadyk bolsa, bir aýam işläp bilmezdim» diýip. Mendeleyew diýen bir ors alymy bar diýýärler. Arada bilýän kişiler aýtdy, şonuň käbir açyşlary menden ogurlyk bolmaly.

Ýolbars penjeginden bir penje pul çykardy-da, «komissiýa» uzatdy.

– Bu näme?

– Gapjyga salsaň, kakamyň diýen puly bolar.

– Sen ondan haçan alypdyň? – diýip, Hemra illew oglunyň üstüne sürünen boldy.

– Kaka, gerek boldy-da alaýdym.

– O nähili gerek boldy-da alaýdym bolýar. Gerek bolsa, birugsat jübime giribermelimi? Maňa Rokfelleriň bar baýlygy gerek. Maňa dünýäniň gylla ýarysy gerek. Görüp dursuň, gerek eken diýip men hiç kimiň gapjygyna giremog-a.

– Ynha, yzyna gaýtarýan-a, biljegem däl ekeniň.

– Ogullarym çilen bolaýmasyn diýip, men indi haýsy jübimiň puluny sanap çykaýyn.

– Sen pullaňňy, köplenç, ýitirýäň-ä, kaka. Ine, alan pulumyň ýekeje manadynam sowmandym. Sowan bolsam, komissiýaň bu oglanlary hökman ynanmazdy. – Ýolbars kakasyny halas etmek üçin tapan çykalgasyna monça boldy: ýüz ýigrimi üç manat bilen köne gapjyk gazanan Hemra illew hem monça boldy. Ýüz ýigrimi üç manat men-men diýen gullukçynyň aýlygy ahyryn! Ýöne ogluna şübhe bilen seretdi. Ýolbarsy bir çete çekip, pyşyrdap sorady.

– Sen meniň pulumy haçan alypdyň?

– Jübiňde, heý, ýüz manadyň duran wagty boldumy seniň, kaka? Seniň jübiň mydama bilbiliň ketegi ýaly boş ahyryn.

– Sen, oglum, maňa ejeň gürrüňini gaýtalama. Men-ä indi öýe gaýtjak. Täze eýe tapylmanka öýe aşayyn. Bu adamlarda ynsap ýok, hälki gapjyk meňki bolmaly diýip ters dawa etjegem tapylar. Baranymdan şu gapjygy otlajak. Jübiňden gaçýan gapjyk hürri ogul ýaly bir zatdyr.

(dowamy bar)... Romanlar